

Vatnorkuútbýgging

Oddagrein

Í skrivandi løtu hevur Yvirfriðingarnevndin ikki tikið stóðu til, um SEV fær loyvi at fara suður í Vesturdal eftir vatni. Men væntast kann, at SEV fær hetta loyvi, tí hetta er bara ein lítill partur av eini størri heild, sum SEV frammanundan hevur fingið loyvi til.

Sosialurinn hevur viðgjørt vatnorkuútbýggingina hjá SEV frá tí at hon sá dagsins ljós á vetri í 1978. Tá legði SEV fram ætlan um at byggja út Fjallavatn til vatngoymslu, at byggja vatnbygging Norðuri í Dølum, at gera tvær byggingar við Eiðisvatn og annars savnað meginpartinum av øllum vatninum í Eysturoynni til Eiðisverkið.

Einki kom burtur úr ætlanini í Vágum. Helst tí at í Vágum reistist ein folkafylking ímóti tí náttúruoyðing, sum ætlanin var at fremja. Men norðuri í Eysturoynni var nærum tøg. Nøkur fá tándur mótmæltu, men fólkid sum heild mótmælti ikki. Heldur ikki, tá víst varð á, at vandi kundi gerast í Funninsfirði, tí so lítið feskt vatn kom í fjørðin.

Á Eiði fegnaðust jarðaeigarar um, at teir fingi endurgjald fyri nakrar fermetrar, sum teir mistu, tá vatnstøðan í Eiðisvatni fór at hækka. Og aðrir hagar hava síðani fegnast um tað, sum teir hava fingið burturúr. Hetta var tíverri stóðan norðuri í Eysturoynni.

Men nú hava knappliga fólk í Eysturoynni tikið til orðanna ímóti verkætlanini hjá SEV. Í fleiri frálíkum greinum í Oyggjatiðindum hava bændur og annað gott fólk mótmælt. Alt gott um tað, men munnu tey, sum stríðdust ímóti ætlanini fyrst í áttatiárunum ikki hugsa, at nú kemur onkur sum ketta úr høvdatrogi...

Skútan legði frá landi fyrst í 1985, tá Eilíf Samuelsen, landsstýrismaður í umhvørvis- og orkumálum, setti navn sítt undir loyvið hjá SEV at byggja vatnorkuverk, tunnar og byggingar í Eysturoynni.

Tá legði skútan frá landi, og um nøkur ár hevur SEV eisini framt verkætlanirnar Eiði 2 og Eiði 4, sum fevna um sunnara part í Eysturoynni. Sjálvandi kann stóðgast á nú, og SEV kann fáa at vita, at nú er nóg nógv gjørt: latum okkum síggja, um nøkur árin kunnu síggjast í náttúruni.

Men higartil hevur Yvirfriðingarnevndin givið øll loyvi, og mong hvøvka við, um nevndin kemur til aðra niðurstøðu hesuferð.

Skommin hendi, tá landsstýrið gav loyvi til Eiðisvatn. Ístaðin fyri at arbeiða víðari við ætlanini hjá umhvørvis- og SEV-manninum Páll Mikkelsen at byggja eina vangoyslu oman fyri Veðranes og gera eitt orkuverk norðanvet Selatrað.

Sjálvandi skulu vit byggja út vatnorkuna. Men við skili. Og skilagott var ikki at oyðleggja Eiðisvatn og nærum tóma hvønn áarløk í Norðureysturoy.

Sosialurinn

Tann praktiski heimsspekingurin

Til minnis um John Smith

yrktu við hamar og tong
songin um langtan hjá jarðføstum
manni
at vinna sær fuglavong.

John yrkti við tekningum, handverki og mekanikki. Ikki fyri vakurleikan á skræðuni, men fyri tann vakurleika, ið kann liggja í funktionalitetinum - í brúksvirðinum. Hjá honum vóru skip og maskinur ein heild, har hvør einstaki smálutur var gjøgnumhugsaður til sitt brúk og til tey sum skulu brúka tøkna. Perfektionistur var hann út í odd og egg, sum flestoll gávurik listafólk. Tí kundi hann ivaleyst eisini vera strævin at fáast við, tá onkur kravdi, at onnur atlit vórðu tikið framum teknisku heildina. Men hvat hevði ein listamálarí sagt, um onkur kravdi broytingar í einum lidnum verki, orsakað av trongskygni mótvægis tí nýskapandi?

Eitt praktiskt flogvit og ein praktiskur heimsspekingur var John Smith. Síðar viðføddu, kreativu gávur útíkláði hann ikki á skúlabonki, men ígjøgnum eitt langt arbeiðslív á sjógv og landi. Síðar royndir og sít útgangsstøði hevði hann úr egningsarkúrinum, av dekkinum, úr maskinrúminum, lugarinum og messuni. Á tekniborðinum, á skipasmíðjunum og á verkstøðunum fingur hansara visionir skap. Hjá honum var ongin andsøgn millum teori og praksis.

John var tí eisini ein samfelagsrevsari, sum í einum setningi kundi tosa og skriva sera harðliga um okkara hykl og órættvísi, og samstundis vísa á tær veruligu praktisku loysnirnar fyri framstigum.

Tey flestu nýskapandi fólkini í søgu verða ikki viðurkend fyrr enn eftir tey eru farin. Samtíðin vísir tey frá sær, einamest tí tey eru ein hóttað móti sitandi valdinum í samfelagnum.

John gekk beint ímóti streyminum. Hansara uppfindingar og hugsjónir kravdu í veruleikanum eina stórbroyting í arbeiðsmoralinum, tøkni, framleiðsluni, arbeiðsskip-

anini og sölulíðnum í fiskivinnuni. Tær hóttu tann etableraða bygnad í síni mongdarframleiðslu, føstu blokksluavtalum, stóru trolarum, stóru rakstrartréiðslum til olju og útgerð og stóru studningum.

Tí varð John tagdur burtur. Og lat okkum bara siga tað beint fram: John Smith fekk ongan peningaligan vinning og onga almenna viðurkenning fyri sitt ósjálvsøkna stríð. Hann fekk ongan nevndarsess og varð ikki kosin heiðurslimur í Føroya Idnaðarfelag ella Fiskimannafelagnum.

Kortini haldi eg, at John Smith fekk ta viðurkenning, sum var meira týðningarmikil fyri hann. Nevniliga eina tigandi viðurkenning og virðing frá fiskimonnum og øllum, sum fást við skip og fiskivinnu - og ikki minst frá teimum, sum kendu hann sum arbeiðsfelaga og menniskja.

Mær untist bert at kenna John tey seinastu 5 árin av hansara ævi. Men tað var ein lívsleardómur fyri meg. Hann var kompromisleysur og kundi stundum vera beiskur inn á sitt samfelag. Men hann gavst ongantíð, hóast mótgang og sjúku. Kærleikin og stuðulin frá Jórnu, børnum, abbaðrum og familju góvu honum styrkina til at halda fram við sínum arbeiði, hóast hann vísti, at hann setti stór krøv til sín sjálvs og til teirra. Eftir hann liggur hansara treytaleysi kærleiki til síni kærri, hansara hugsjónir og øll hansara praktisku og skrivligu avrik.

Tann almenna viðurkenningin er eisini væl á veg. Hann náddi at uppliva tvær ferðir at verða innstillaður til Umhvørvispolitikkinn Norðurlandaráðsins. Arbeiðið hjá John er somuleiðis í ferð við at gerast kent í altjóða felagsskapum og altjóða granskning - innan umhvørvi, heilsu og fiskivinnu.

Allur heimurin skríggjar í dag eftir tí, sum John hevur skapt í verki: Tøkniligari nýskapandi, ið gevur fiskimonnum besta arbeiðsumhvørvi á sjónum, bestu amboð at fáa sum mest burturúr fiskinum og sum tryggja eina skynsama troytan av fiskastovnum. Sum John vísti á óteljandi ferðir, kunnu vit við hesi tøkni kanska tvífalda virðið av okkara tilfeingi og margfalda trivnaðin og arbeiðsgleðina í fiskivinnuni. Hetta er loksins í ferð við at gerast eitt krav frá heimsmarknaðin og altjóða umhvørvispolitikkinn.

Um vit duga at menna hesa tøkni og hesa framleiðslu, kunnu Føroyar gerast oddalag innan fiskivinnutøkni og umhvørvismál.

John Smith hevur drigið seinastu línuna. Men hann hevur sett so nógvar stappar og so nógva stýkkir eftir seg, at hann livir víðari í sínum verki.

Hogni Hoydal

Uttan iva var dýrðarveður á Føroyagrúnninum eina løtu, hósdagin 24. juni 1999. Tað er lætt at ímynda sær, at havstreymurin kyrraði og legði sjógvinn spegilsblankan. Undir vatnaskorpuni stóðaðu havsins margfaldur verur á. Toskur, hýsa, upsi, bromsa, longa og helst onkur 60-ára gamal kalvi eisini, stóðaðu síni ævigu jagstrar eftir føði og vendu sær loddraett í sjónum eitt bil. Jákupsskelin læsti seg saman. Ein marmennil gavst at stjála agn av línuni. Onkur automatisk snella stóðaði á. Og á aldargomlu koraltrivunum valdaði friður.

Tí henda dagin andaðist John Smith, 64 ára gamalur. Ein maður, sum vígdi sitt lív til lívið í havinum. Til tey fólk sum dagliga liva á sjónum. Og til okkum øll, sum skulu liva av tí, ið tey fáa upp av havsins rikidømi.

Ein maður, sum var eyðkendur av síni djúpu bassródd - í einum skroypligum kroppi eftir eitt harðbalið lív. Av sínum glogga og viðskygda heila. Av sínum dirvi og bersøgni. Og av sínum stóra hjarta.

Eins og allir góðir fiskimenn ferðaðist hann í sínum hugaheimi bæði omanfyri og undir sjóvarmálanum. Hann lýsti havið og grunnarnar sum ein regnskóg, har vit skulu heinta fruktirnar av trønum og ikki draga trøini upp við rót. Tí teknaði og konstruaraði hann skip, bátar og tøkni til frama fyri arbeiðsumhvørvi fiskimanna, vísirðing av fiskinum og burðardyggar veiði á grúnninum.

Í 1986 skivur skaldið Jóanes Nielsen í eini grein:

"Sundaenni. Stapin. Thomas Nygaard. Trý hampaverk eftir John Smith. Men tað týdingarmesta. Skipini vóru nýhugsanir. Útkast at menna komandi línuflootan. Føroyar undir eini teknologiskari sól. Og so skrivaði hann tey sterkastu og vakrastu minningarorðini um fiskimannin Jakke Dam. Ein sjáldsamur ídnaðarmaður hesin John Smith. Ongar milliónir á bankabók. Slíkir eru til. Flogvit leissað av forvitni og onkrum slag av jomfrúligheit."

Hesar reglur siga nærur alt um John Smith. Síðani tær vórðu skrivadar, kunnu onnur verk skoyast upp í: Fugltúgván, Saturn III, góðskingarskipanir til smærri útroðarbátar, alternativar loysnir til svartjafastskip og ein ógrýnna av tekniskari nýskapandi og hugskotum, sum enn ikki eru komnir til sín rætt.

Karsten Hoydal sigur í eini yrking:

Fuglin teir høvdu í huga,
allir sum skipasmíð hava dugað
gjøgnum tær gráu öldir...
- Mjúkur sum fuglabringa
var bugur í skipabógnum
og hekkar sum velið á fugli
tá ið hann svam á sjónum;
eydnutráandi yrktu teir